

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ - ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ISSN 1857-7059

ГОДИШЕН ЗБОРНИК

2015

YEARBOOK

2015

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY - STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“ – ШТИП
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ГОДИШЕН ЗБОРНИК
2015
YEARBOOK

ГОДИНА 6

VOLUME VI

GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF PHILOLOGY

**ГОДИШЕН ЗБОРНИК
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
YEARBOOK
FACULTY OF PHILOLOGY**

За издавачот:

Проф д-р Драгана Кузмановска

Издавачки совет

проф. д-р Саша Митрев
проф. д-р Блажо Боев
проф. д-р Лилјана Колева-Гудева
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Нина Даскаловска
проф. д-р Махмут Челик
доц. д-р Ранко Младеноски
м-р Ристо Костуранов

Редакциски одбор

проф. д-р Јованка Денкова
проф. д-р Виолета Димова
проф. д-р Луси Караниколова
проф. д-р Толе Белчев
проф. д-р Билјана Ивановска
доц. д-р Марија Кусевска
доц. д-р Нина Даскаловска
доц. д-р Марија Кукубајска
доц. д-р Драгана Кузмановска
виш лектор м-р Снежана Кирова
м-р Весна Коцева

Главен уредник

доц. д-р Светлана Јакимовска

Одговорен уредник

доц. д-р Ева Ѓорѓиевска

Јазично уредување

Даница Гавриловска-Атанасовска
(македонски јазик)
лектор м-р Биљана Петковска
(англиски јазик)

Техничко уредување

Славе Димитров

Редакција и администрација
Универзитет „Гоце Делчев“–Штип
Филолошки факултет
ул. „Крсте Мисирков“ 10-А
п. фах 201, 2000 Штип
Р. Македонија

Editorial board

Prof. Sasa Mitrev, Ph. D.
Prof. Blazo Boev, Ph. D.
Prof. Liljana Koleva Gudeva, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Mahmut Celik, Ph.D.
Docent Ranko Mladenoski, Ph.D.
Risto Kosturanov, M. A.

Editorial staff

Ass. Prof. Jovanka Denkova, Ph. D.
Prof. Violeta Dimova, Ph. D.
Ass. Prof. Lusi Karanikolova, Ph. D.
Ass. Prof. Tole Belcev, Ph. D.
Ass. Prof. Biljana Ivanovska, Ph. D.
Docent Marija Kusevska, Ph.D.
Docent Nina Daskalovska, Ph.D.
Docent Marija Kukubajska, Ph.D.
Docent Dragana Kuzmanovska, Ph.D.
Senior Lecturer Snezana Kirova, M.A.
Vesna Koceva, M.A.

Managing editor

Docent Svetlana Jakimovska, Ph.D.

Editor in chief

Docent Eva Gjorgjievaska, Ph.D.

Language editor

Danica Gavriloaska-Atanosovska
(Macedonian)
Lecturer Biljana Petkovska, M.A.
(English)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the editorial office

Goce Delcev University – Stip
Faculty of philology
Krste Misirkov 10-A
PO box 201, 2000 Štip,
R. of Macedonia

СОДРЖИНА CONTENTS

д-р Марија ЛЕОНТИЌ ПОТЕКЛЮ, АДАПТАЦИЈА И СЕМАНИКА НА ТУРСКИОТ СУФИКС -лак /-лѝк/ (-lik, -lik, -luk, -lük) ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija LEONTIC, Ph. D. ORIGIN, ADAPTATION AND SEMANTICS OF THE TURKISH SUFFIX -лак /-лѝк/ (-lik, -lik, -luk, -lük) IN TURKISH AND MACEDONIAN LANGUAGE	11
Делфина ЈОВАНОВА НИКОЛЕНКО д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА СЕМАНИКАТА НА ЈАЗИКОТ ВО РУБРИКАТА „САКАМ ДА КАЖАМ“ ВО ДНЕВНИОТ ВЕСНИК „ВЕСТ“ Delfina JOVANOVA NIKOLENKO I Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD THE SEMANTICS OF THE LANGUAGE IN THE RUBRIC „SAKAM DA KAZAM“ IN THE DAILY NEWSPAPER „VEST“	21
д-р Јаготка СТРЕЗОВСКА д-р Билјана ИВАНОВСКА ЛИНГВИСТИЧКИ ОСВРТ КОН ТУЃИТЕ ЗБОРОВИ И ЗАЕМКИТЕ ВО СТРУЧНИОТ ЛЕКСИЧКИ ФОНД НА ЈАЗИКОТ д-р Jagotka STREZOVSKA, PhD д-р Biljana IVANOVSKA, PhD LINGUISTIC REVIEW TOWARDS FOREIGN AND LOANWORDS IN THE PROFESSIONAL LEXICAL LANGUAGE FOND.	29
м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА м-р Крсте ИЛИЕВ ВЛИЈАНИЕТО НА ИНТЕРНЕТОТ ВРЗ ЈАЗИЧНАТА КУЛТУРА, КОГНИТИВНИОТ И АКАДЕМСКИОТ РАЗВОЈ НА МЛАДИТЕ Natalija POP ZARIEVA Krstel ILIEV THE INFLUENCE OF THE INTERNET ON THE LANGUAGE CULTURE, THE COGNITIVE AND ACDEMIC DEVELOPMENT OF THE YOUNG	39
м-р Македонка ДОДЕВСКА д-р Веселинка ЛАБРОСКА ПРЕГЛЕД НА ЛЕКСИКАТА НА ОВЧЕПОЛСКИОТ ДИЈАЛЕКТ И НА СЛОВЕНЕЧКОГОРИШКИОТ (ГОРИЧАНСКИ) ДИЈАЛЕКТ СПОРЕД ПОТЕКЛОТО Makedonka DODEVSKA, Mr. Veselinka LABROSKA, Ph. D. THE REVIEW OF THE LEXICAL VOCABULARY OF THE OVCHE POLE DIALECT AND SLOVENIAN GORISHKI – GORICHANSKI DIALECT	47

д-р Билјана ИВАНОВСКА д-р Марија КУСЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА м-р Татјана УЛАНСКА д-р Лилјана МИТКОВСКА Моника ЦЕНОВА Викторија КРСТЕВСКА ПРОЕКТОТ „УЛОГАТА НА ЕКСПЛИЦИТНИТЕ ИНСТРУКЦИИ ЗА СТЕКНУВАЊЕ ПРАГМАТИЧКА КОМПЕТЕНЦИЈА ПРИ УЧЕЊЕТО АНГЛИСКИ И ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК“ И НЕГОВО ПРЕТСТАВУВАЊЕ	53
д-р Марија КУСЕВСКА УЛОГАТА НА МОДАЛНИТЕ ГЛАГОЛИ КАКО УБЛАЖУВАЧИ ВО АНГЛИСКИОТ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК Marija Kusevska USE OF MODAL VERBS FOR MITIGATION IN ENGLISH AND MACEDONIAN	61
д-р Светлана ЈАКИМОВСКА МЕТОДИ НА ТЕРМИНОЛОШКАТА РАБОТА Svetlana JAKIMOVSKA, Ph. D. TERMINOLOGY METHODS	71
д-р Даринка МАРОЛОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА ПОВЕКЕЗНАЧНОСТ ВО МАКЕДОНСКИОТ И ВО ГЕРМАНСКИОТ ЈАЗИК Darinka, MAROLOVA Dragana KUZMANOVSKA AMBIGUITY IN MACEDONIAN AND IN GERMAN LANGUAGE	81
Assist. Prof. Marija EMILIJА KUKUBAJSKA, PhD Tatjana Plievska, M.A. candidate A FABIAN SOCIETY, FRANKFURT SCHOOL: UTOPIA, DYSTOPIA, “REALITY”	91
Катерина, СТОЈАНОВСКА д-р Марија, КУСЕВСКА ПИЦИН И КРЕОЛСКИ ЈАЗИК Katerina, STOJANOVSKA Docent Marija, KUSEVSKA PhD. PIDGIN AND CREOLE LANGUAGE	103
м-р Марија КРСТЕВА м-р Драган ДОНЕВ ТЕМАТСКИТЕ ПРЕОКУПАЦИИ ВО „ДОЛГА ЦРНЕЧКА ПЕСНА“ НА РИЧАРД РАЈТ Marija Krsteva Dragan Donev THEMATIC PREOCCUPATIONS IN RICHARD WRIGHT’S „LONG BLACK SONG“	113

- д-р Ранко МЛАДЕНОСКИ
д-р Толе БЕЛЧЕВ
МАКЕДОНСКИ ПОЕМИ И ЕПОВИ ЗА НАЈСЛАВНИОТ МАКЕДОНСКИ КРАЛ
Ranko Mladenoski, Ph. D.
Tole Belcev, Ph. D.
MACEDONIAN POEMS AND EPICS ABOUT THE MOST FAMOUS
MACEDONIAN KING 119
- Пацка ТАСЕВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
ЕСТЕТСКАТА ФУНКЦИЈА НА СИМБОЛОТ ВО „БЕЛИ МУГРИ“ ОД РАЦИН
Paska TASEVA
Tole BELCEV, Ph. D.
AESTHETIC FUNCTION OF SYMBOLS IN “WHITE DAWNS” BY RACIN..... 131
- д-р Луси КАРАНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА
ПОРТРЕТИРАЊЕ ПРЕКУ ДЕСКРИПЦИЈА
(За портретите на Францка и Лојзе во романот
„На пругорнината“ од Иван Цанкар)
Lusi Karanikolova – Cocorovska, PhD
PORTRAYAL THROUGH DESCRIPTION
(About the portrayals of Francka and Lojze in the novel
“Na prugorninata“ by Ivan Cankar) 141
- Сања СПАСКОВА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ И ФОКАЛИЗАТОРИТЕ ВО РОМАНОТ
„СМРТТА НА ДИЈАКОТ“ ОД ДРАГИ МИХАЈЛОВСКИ
Sanja Spaskova
Tole Belcev, Ph. D.
NARRATORS AND FOCALIZERS IN THE NOVEL
‘THE DEATH OF THE NOVICE’ BY DRAGI MIHAJLOVSKI 151
- д-р Јованка ДЕНКОВА
ИЗМИСЛУВАЊЕ ИЛИ РЕАЛНОСТ НА ДЕТСКИОТ СВЕТ
Jovanka DENKOVA, Ph.D.
FANTASY OR REALITY OF THE CHILD’S WORLD 161
- д-р Ева ЃОРЃИЈЕВСКА
Canone inverso или за уметноста и бескрајот
(критички осврт на романот од Паоло Мауренсиг)
Eva GJORGJIEVSKA, PhD
Canone inverso or the art and the infinity
(Critical review on the novel of Paolo Maurenzig)..... 169
- Данче СТЕФАНОВСКА
д-р Толе БЕЛЧЕВ
НАРАТОРИТЕ ВО „ЌЕРКАТА НА МАТЕМАТИЧАРОТ“ ОД ВЕНКО АНДОНОВСКИ
Danche STEFANOVSKA
Tole BELCEV, Ph. D.
NARRATORS IN „THE DAUGHTER OF THE MATHEMATICIAN”
BY VENKO ANDONOVSKI 175

д-р Ева ЃОРЃИЕВСКА м-р Јована КАРНИКИЌ КАРЛО ГОЛДОНИ И РЕФОРМАТА НА ИТАЛИЈАНСКИОТ ТЕАТАР Eva GJORGJEVSKA, PhD Jovana KARANIKIKJ, MA CARLO GOLDONI AND THE REFORM OF ITALIAN THEATER	185
м-р Крсте ИЛИЕВ м-р Наталија ПОП ЗАРИЕВА ИСКУШЕНИЕТО И СПАСЕНИЕТО ВО СЕР ГАВЕЈН И ЗЕЛЕНИОТ ВИТЕЗ Krste ILIEV Natalija POP ZARIEVA TEMPTATION AND SALVATION IN SIR GAWAIN AND THE GREEN KNIGHT	191
м-р Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА ЕДНО ДРАМСКО ЧИТАЊЕ НА БАЛКАНОТ ВО „СЛОВЕНСКИОТ КОВЧЕГ“ НИЗ БЕЛА, ЛИКОТ-НОМАД Milena RISTOVA-MIHAILOVSKA, MA DRAMA READING OF THE BALCAN PENINSULA IN 'SLAV CASKET' THROUGH BELA, THE NOMAD CHARACTER	197
Проф. д-р Луси КАРНИКОЛОВА-ЧОЧОРОВСКА ДЕСКРИПТИВНИТЕ „СЛИКИ“ ВО РОМАНОТ „СЕЛИДБИ“ ОД МИЛОШ ЦРЊАНСКИ Lusi KARANIKOLOVA – COCOROVSKA, PhD DESCRIPTIVE “PICTURES“ IN THE NOVEL “SELIDBI“ BY MILOS CRNJANSKI	207
м-р Биљана ИВАНОВА д-р Драгана КУЗМАНОВСКА м-р Снежана КИРОВА м-р Татјана УЛАНСКА ЗОШТО ДА СЕ УЧАТ СТРАНСКИТЕ ЈАЗИЦИ? Biljana Ivanova, M.A. Dragana Kuzmanovska PhD. Snezana Kirova M.A. Tatjana Ulanska M.A. WHY LEARNING FOREIGN LANGUAGES?	223
Магдалена БАТЕВСКА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ЗА КОМПЛЕКСНОСТА НА ИЗУЧУВАЊЕ НОВИ ЗБОРОВИ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Magdalena BATEVSKA Nina DASKALOVSKA ON THE COMPLEXITY OF LEARNING NEW WORDS IN ENGLISH LANGUAGE INSTRUCTION	229

Марија КУЛАКОВА д-р Нина ДАСКАЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА МОДЕРНАТА ТЕХНОЛОГИЈА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК Marija Kulakova Nina Daskalovska, Ph.D. INTEGRATING MODERN TECHNOLOGY INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING	239
м-р Марија Тодорова м-р Весна Коцева АНКСИОЗНОСТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИК Marija, Todorova Vesna, Kocева FOREIGN LANGUAGE CLASSROOM ANXIETY	253
д-р Виолета ДИМОВА д-р Махмут ЧЕЛИК Умит СУЛЕЈМАНИ ИСТРАЖУВАЧКИТЕ МЕТОДИ И ТЕХНИКИ – ОСНОВЕН УСЛОВ ЗА ОСТВАРУВАЊЕ НА КОГНИТИВНАТА НАСТАВА ВО ПАРАЛЕЛНИТЕ СО ТУРСКИ НАСТАВЕН ЈАЗИК Violeta DIMOVA, Ph. D Mahmut CELIK, Ph. D Umit SULEIMANI RESEARCH METHODS AND TECHNIQUES – MAIN CONDITION FOR COGNITIVE EDUCATION IN CLASSES WITH INSTRUCTION IN TURKISH LANGUAGE	259
Анжела НИКОЛОВСКА ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ Anzela NIKOLOVSKA INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING	265
д-р Билјана ИВАНОВСКА „BLENDED LEARNING“ КАКО МЕТОД ВО ИЗУЧУВАЊЕТО СТРАНСКИ ЈАЗИК ВО СТРУКА Biljana IVANOVSKA, Ph. D. BLENDED LEARNING“ AS A METHOD WHILE LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	273

Анжела НИКОЛОВСКА¹

ИНТЕГРИРАЊЕ НА ВОКАБУЛАРОТ ВО НАСТАВАТА ПО СТРАНСКИ ЈАЗИЦИ

Апстракт: Во трудот дискутираме неколку суштествени аспекти на интегрирањето на vokabularot vo nastavata po stranski jazik. Прво се осврнуваме на принципите на селектирање вокабулар како што се фреквентноста на употреба, опсегот на појавување на зборот во различни контексти и степенот до кој со еден збор се покрива значење на што повеќе други зборови. Потоа ја дискутираме потребата од комбинирање на имплицитниот со експлицитниот пристап на поучување, со посебен осврт на принципите на кои се темели експлицитната настава. Презентирањето на вокабуларот го разгледуваме од аспект на тоа колку зборови да се презентираат, кои аспекти на знаење и како да се презентираат.

Клучни зборови: вокабулар, настава, странски јазици, селектирање, имплицитен пристап, експлицитен пристап

Anzela NIKOLOVSKA²

INTEGRATION OF VOCABULARY INSTRUCTION INTO FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract: The paper deals with several essential aspects of vocabulary instruction in FL teaching. Firstly, the principles of vocabulary selection are discussed such as frequency, range of occurrence and coverage. Secondly, the need for combining explicit and implicit vocabulary teaching is discussed, with a special focus on the principles of explicit instruction. Finally, vocabulary presentation is dealt with from the perspective of how many words to present, which aspects of vocabulary knowledge to present and which presentation techniques can be used.

Key words: vocabulary, teaching, foreign languages, selection, implicit approach, explicit approach

1. Вовед

Со подемот на комуникативниот пристап во наставата кон крајот на 70-те години, вокабуларот бил запоставено подрачје на применетата лингвистика за сметка на граматиката. Со комуникативниот пристап голем број применети лингвисти почнале да изразуваат загриженост за статусот на вокабуларот. Незадоволството било уште поголемо заради свеста дека лексичките грешки

¹ Филолошки факултет „Блаже Конески“, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, Скопје

² Faculty of Philology “Blaze Koneski”, Sts. Cyril and Methodius University, Skopje

се многу посериозни и почести од граматичките, на што укажуваат неколку истражувања (Gas и Selinker 1994). Имено, за разлика од граматичките грешки, лексичките сериозно може да ја попречат комуникацијата.

Било констатирано дека „без граматика едвај може да се изрази некакво значење, а без вокабулар не може да се изрази никакво значење” (Wilkins во Thornbury 2002:13). Исто така, се повеќе преовладувало мислењето дека усвојувањето на вокабуларот е најважна задача при учењето странски јазици.

Во периодот од 80-те до 90-те години се поголем е бројот истражувања кои се фокусираат на комплексноста на процесот на усвојување вокабулар која буди интерес и за тоа како најсоодветно тој да се интегрира во наставата по странски јазик. Наставникот е соочен со низа дилеми: кои зборови да бидат предмет на подучување, кои аспекти на познавање на зборот да ги опфати, колку нови зборови одеднаш да презентира, какви техники на презентирање и увежбување да примени, и сл. Накратко ќе се осврнеме на овие и некои други суштински проблеми поврзани со вклучување на вокабуларот во наставата.

2. Селектирање на вокабуларот

Вокабуларот на часот по странски јазик може да навлезе преку различни извори: учебникот, дополнителните наставни материјали, а извор може да бидат и самите ученици. Богатството на извори преку кои вокабуларот навлегува во наставата планирано или непланирано создава потреба наставникот внимателно да избере кој вокабулар ќе треба да го совладаат учениците. Кога зборуваме за селекција на вокабуларот, мислиме на селекцијата која ја прават авторите на учебниците и наставните програми како и изборот што треба да го направи наставникот соодветно на потребите на учениците и наставниот контекст.

Авторите на наставните програми и учебниците најчесто поаѓаат од принципот дека зборовите кои имаат најфреквентна употреба најмногу ќе им користат на учениците. Ова особено важи за почетните нивоа на изучување на јазикот на кои се презентира вокабулар кој се смета за базичен на рецептивно и продуктивно ниво. Притоа, појдовна основа за селекцијата се т.н. „лексички корпуси” како што се зборовните листи и компјутерските корпуси. Меѓутоа, високата фреквентност не го имплицира автоматски и степенот на корисност на зборот (Gairns и Redman 1998, Carter 1998). Имено, иако некои зборови се со ниска фреквентност, во одреден контекст се појавуваат многу често и се сметаат за корисни. Така на пример иако зборовите “pen”, “pencil” и “page” не се многу чести во т.н. „општ англиски” (“general English”), неопходно е тие да се воведат уште на почетно ниво за да можат учениците да ги следат инструкциите на наставникот (Schmitt 2000).

Како алтернатива на дистинкцијата меѓу зборови со ниска и висока фреквентност, се среќава следнава поделба на зборовите по нивоа на корисност (Beck et al. 2002):

- а) зборови од *прво ниво* (англ. “Tier one words”) кои ги опфаќаат најосновните зборови (пр. “clock”, “baby”, “happy”);
- б) зборови од *второ ниво* (англ. “Tier one words”) каде спаѓаат зборови со

висока фреквентност кои би биле корисни за учениците на понапредно ниво (пр. “coincidence”, “absurd”, “industrious”);

- в) зборови од *трето ниво* (англ. “Tier three words”) кои вклучуваат зборови со ниска фреквентност чија употреба е често ограничена на тесно тематско подрачје (пр. “isotope”, “infarction”, “navigation”).

Beck et al. предупредуваат дека границите меѓу различните нивоа не се секогаш јасни, а и во рамките на едно ниво се забележуваат различни нијанси на корисност на зборовите (ibid.).

Иако зборовите со висока фреквентност имаат приоритет во наставата, зборовите со ниска фреквентност заслужуваат посебно внимание во контекст како што е изучување на јазикот во структурата или според специфичните потреби на учениците.

Друг принцип што се користи при селекција на вокабуларот е „опсегот“ на појавување на зборот (англ. “range of occurrence”). Овој принцип се однесува на интегрирање на некој збор во наставата затоа што се појавува често и тоа во различни контексти.

Се зема предвид и принципот „coverage“ (англ.) односно степенот до кој со еден збор се покрива значењето на што повеќе други зборови. Така на пр. зборот “book” (англ. „книга”) би имал приоритет при селектирањето затоа што со него се покрива пошироко значење отколку со “notebook”, “textbook” или “exercise book” (Harmer 2001).

При селектирањето на вокабуларот за потребите на наставата треба да се земе предвид колку определен збор би им користел на учениците на одредена возраст и степен на изучување на јазикот, колку често тој збор понатаму би го среќавале, како зборот се надоврзува на претходно учените зборови и каква улога игра за разбирање на контекстот во кој е употребен.

Дали некој збор заслужува посебно внимание од страна на наставникот зависи и од степенот до кој тој се смета за „тежок” или „лесен” за учење. McCarthy (1996) набројува неколку категории зборови кои се сметаат за тешки и заслужуваат посебно внимание во наставата: зборови кои предизвикуваат тешкотии при пишувањето (пр. “occurrence”), зборови кои се специфични од аспект на корелацијата меѓу писмената и усната форма (пр. “isle”), понатаму т.н. “лажни парови” (пр. “актуелно” и “actually”), зборови кои се однесуваат на поими специфични за културата на јазикот - цел (пр. “porridge”), а овде би ги додале и зборовите кои се слични по форма, а имаат различно значење (пр. “conscience” и “consciousness”).

При селекцијата на вокабуларот од неоспорна важност е да се излезе во пресрет на потребите на учениците. Факт е дека наставниците не секогаш ги перцепираат индивидуалните и интересите на учениците како група на начин кој е компатибилен со реалноста. Имајќи го ова предвид, во последно време актуелно е залагањето учениците да добијат што поголема автономија при изборот на вокабуларот што би го изучувале преку активности од типот самостојна работа со речник. Овој начин на работа од една страна би ја поттикнал мотивацијата на учениците, но од друга страна создава и дополнителен ангажман за наставникот - да ги води и насочува во автономното учење.

3. Имплицитен и експлицитен пристап кон вклучување на вокабуларот во наставата

Се разликуваат два основни пристапа кон интегрирање на вокабуларот во наставата по странски јазици: *експлицитен (директен)* и *имплицитен (индиректен)*. Експлицитниот пристап е во тесна врска со интенционалното, а имплицитниот со инцидентното усвојување на вокабуларот.

Директниот пристап е карактеристичен за традиционалната настава. Овој пристап подразбира експлицитно внимание на вокабуларот од страна на наставникот преку презентирањето и дизајнирањето активности за негово учење.

Sokmen (1997), Schmitt (2000) и Schmitt и Schmitt (1995) ги анализираат принципите на експлицитната настава кои се темелат на резултатите од емпириските истражувања на процесот на усвојување на вокабуларот. Тие ги споменуваат следниве принципи на кои се заснова експлицитната настава:

- интегрирање на новите зборови со претходно научените преку примена на различни техники
- што поедноставно презентирање на новите зборови соодветно на нивото на знаење и интересите на учениците
- среќавање на новите зборови во различни контексти
- ангажирање на учениците во активности кои претпоставуваат длабинска обработка на информациите
- организирање на вокабуларот заради полесно учење
- редовно и систематско повторување на зборовите
- развивање на стратегии за усвојување вокабулар кај учениците
- зборови кои се слични не треба да се презентираат истовремено заради опасноста од интерференција (пр. “affect” и “effect”). Се препорачува зборовите кои се јавуваат во парови, како што се антонимите и синонимите да се презентираат така што прво ќе се предаде зборот кој е пофреквентен, а вториот да се воведо дури откако првиот добро ќе се совлада.

Со цел да се овозможи што покомплетно усвојување на лексичкото знаење неопходно е експлицитниот пристап да се комплементира со имплицитниот односно индиректниот. Имено, сложеноста на лексичките информации поврзани со усвојувањето на еден збор создава потреба од повеќекратно среќавање на зборот во различни контексти со што кумулативно би се усвојувале различни аспекти на познавањето на зборот. Истовремено се овозможува и подолготрајно помнење.

Имплицитниот пристап подразбира индиректно усвојување на вокабуларот преку комуникативни активности во кои вокабуларот не е примарна цел или преку читањето.

Имплицитното усвојување на вокабуларот преку комуникативни активности го овозможува самата природа на овие активности. Карактеристичен за овие активности е смисловниот контекст кој овозможува учениците заеднички, преку размена на информации да го извлечат значењето на новиот вокабулар. Исто

така, контекстот создава можност за продуктивна употреба на новите зборови честопати во повеќе наврати што обезбедува подолготрајно помнење. Како предност вреди да се спомене и фактот што интерактивната природа на овие активности создава релаксирана атмосфера и оптимални услови за учење заради намалување на стравот од грешки.

Како што веќе истакнавме, и покрај емпириски докажаната ефикасност на инцидентното учење во поглед на зголемување на лексичкиот фонд, овој тип на учење има и свои недостатоци. Имено, усвојувањето вокабулар преку погодување од контекст е релативно бавен процес, честопати и не се доаѓа до вистинското значење, а најбитно е што не гарантира долготрајно помнење на материјалот (Sokmen 1997). Повеќето споредбени истражувања на експлицитната и имплицитната настава укажуваат на тоа до поефикасно усвојување на вокабуларот се доаѓа со комбинирање на двата пристапа (пр. со читање и придружни вежби за вокабулар) отколку само со еден од овие два пристапи (ibid.).

4. Презентирање на вокабуларот

Воведувањето на вокабуларот е тесно поврзано со неколку суштествени прашања: колку зборови да се презентираат, кои аспекти на познавање на зборот да се опфатат и кои техники на презентирање да се применат.

Прашањето колку зборови треба да се презентираат во текот на еден час зависи од следниве фактори: степенот на изучување на јазикот, колку зборовите се тешки односно лесни за совладување, колку едноставни се за презентирање, дали треба да се воведат на рецептивно или продуктивно ниво и сл. (Thornbury 2002: 76). Преовладува мислењето дека поради ограниченоста на краткотрајната меморија, оптимално е бројот на зборови кои треба да се презентираат на еден час да се движи меѓу осум (за почетници) и дванаесет (за напредните нивоа) (Gairns и Redman 1998: 66, Schmitt 2000: 144). Меѓутоа, сметаме дека од суштинско значење е прашањето дали бројот и карактеристиките на новите зборови одговараат на возраста и нивото на јазична компетенција на учениците и колку простор се остава учениците да ги совладаат зборовите преку активности за увежбување.

Друго клучно прашање е кои аспекти на познавање на вокабуларот да се вклучат и како тие да се опфатат со наставата.

Усвојувањето на вокабуларот е кумулативен процес во кој познавањето на различни аспекти на зборовите се надградува преку средби со зборот во различни контексти. Непотребно и непродуктивно е одеднаш да се презентираат сите аспекти на познавање на еден збор. Во зависност од целите на наставата, некои аспекти како на пример значењето и формата ќе се презентираат при првата средба со зборот, а други ќе се откријат при следните средби во друг контекст.

Многубројните обиди за дефинирање на аспектите на лексичко знаење во целина може да се сведат на поделба на следниве три аспекти: значење, форма и употреба на зборот. *Значењето* на зборот може да се презентира со употреба на познат синоним или дефиниција, покажување на слика или предмет, поделба

на зборот на делови и објаснување на значењето на деловите и на целиот збор, давање на примери на зборот во контекст, истакнување на значенските релации со други зборови и сл.

При воведување на *формата* на зборот акцентот може да биде на усната или писмената форма. Целта на усвојување на усната форма односно изговорот е ученикот да изговара точно и разбирливо, а постигнувањето на изговор на ниво на изворен говорител се смета за нереална и тешко остварлива цел (Ur 1996: 52). Меѓу техниките на презентирање и увежбување на изговорот се издвојуваат: слушање и идентификување на одредени фонеме, индивидуално и групно повторување, визуелно презентирање на акцентот на зборот, запознавање со фонетските симболи, брзозборки, џез напеви (“jazz chants”) итн. Писмената форма се нагласува преку пишување на зборот, посочување на специфики во пишувањето односно спелувањето на зборот, обрнување внимание на составните делови на зборот итн. Исто така, кај зборовите со специфични граматички карактеристики (пр. неправилна множина, неправилно минато време) се дава дополнителна информација за специфичноста при презентирање на основата на зборот. Со цел да се развие свест за врската меѓу писмената и усната форма на зборот и истата да се совлада се работат следниве активности: диктат, читање на глас, правење разлика меѓу минимални парови, погодување на изговорот на зборови според нивната писмена форма итн.

Употребата на зборот може да се предочи со давање на колокациите на зборот, карактеристични метафори и идиоми, обрнување внимание на соодветноста на зборот во одреден контекст (пр. ниво на формалност), употреба на зборот во рамките на некој лексички систем (“lexical set”) и сл.

Во врска со дилемата дали прво да се презентира формата или значењето на еден збор, се смета дека најбитно е да не се дозволи голем временски расчекор при воведувањето на овие аспекти заради воспоставување на тесна ментална врска меѓу нив (Thornbury 2002). Редоследот на воведување е од секундарно значење. Се смета дека презентирањето прво на формата и на значењето се подеднакво валидни пристапи (ibid.: 76). Сфаќањето на значењето и формата е почетна фаза во усвојувањето на вокабуларот и треба да одземе што помалку време. Најголемо внимание треба да се посвети на највиталниот аспект - употребата на вокабуларот во комуникативни активности.

При одлучување за тоа кои аспекти на лексичко знаење и кога наставникот може да ги воведат, треба да се земе предвид и нивото на знаење на учениците. Колку е повисоко нивото на знаење, толку се поголеми можностите да се презентираат покомплексните аспекти на познавањето на зборовите како што се: метафоричната употреба, регистерот, колокациите итн.

Во практиката е забележан богат репертоар на *техники за презентирање* на вокабуларот. Под „презентирање” најчесто се подразбираат „однапред определени фази на часот во кои се предаваат однапред селектирани лексички единици.” (ibid.:5). Оваа дефиниција првенствено се однесува на експлицитната, планираната настава, а ја пренебрегнува имплицитната односно т.н. „непланирана” настава која опфаќа ситуации кога ученикот бара да се објасни некој збор што не бил планиран за презентација. Во тој случај наставникот

на лице место дава кратко објаснување за оние аспекти на познавање на зборот за кои смета дека се најбитни да се знаат. Со цел да се овозможи што поуспешно усвојување на зборовите кои непланирано се појавуваат како предмет на инструкција, се препорачува следнава постапка која се состои од три фази: пренесување на значењето, проверување дали учениците разбрале и консолидирање на презентираниот преку поврзување со друг контекст (Hatch и Brown 2000). Доколку се работи за збор со ниска фреквентност кој не е од интерес за учениците, се дава што поедноставно објаснување или зборот сосема се изостава.

Постојат вербални и невербални или визуелни техники на презентирање. Најпознати *визуелни* техники се: употребата на слики, цртежи, предмети, мимики и гестови. Во *вербални* техники спаѓаат: дефиниции, објаснувања, давање примери на зборот во реченица или поширок контекст, синоними и антоними, превод и сл.

Која техника на презентирање наставникот ќе ја примени зависи од возраста и нивото на знаење на учениците, од видот на зборот и колку е тежок односно лесен, итн. Во практиката честопати горенаведените техники се комбинираат.

Усвојувањето на вокабуларот ќе биде поефикасно доколку наставникот се обиде да извлече што повеќе информации од учениците врз основа на нивното претходно знаење. Постапката позната како „извлекување“ (англ. “eliciting”) се состои од поставување прашања со кои на учениците им се помага сами да дојдат до сознание во врска со значењето, формата или употребата на зборовите. Оваа постапка овозможува максимална активност и ангажираност на учениците што води и до подолготрајно помнење.

Воведувањето на вокабуларот не значи и негово истовремено усвојување. За да се овозможи успешно совладување на материјалот неопходно е ученикот да се вклучи во различни активности за вежбање, утврдување и откривање на нови аспекти на презентираниот зборови. Исто така, техниките за презентирање треба да бидат компатибилни со стратегиите на учење кои ги применуваат учениците.

Емпириски е докажано дека техниките за презентирање вокабулар имаат влијание врз стратегиите за усвојување вокабулар кои ги применуваат учениците но е во корелација со нивната возраст. Влијанието е најголемо во основното, помало во средното образование, а најмало во високото образование (Николовска 2006). Ова веројатно се должи на тоа што на поголема возраст самостојноста во учењето е поголема, веќе се оформени стратегии на учење, а влијанието на наставникот во оваа смисла е помало.

5. Заклучок

Вокабуларот е несомнено суштествена компонента на наставната по странски јазик. Богатството на лексичкиот фонд е во тесна врска со нивото на писменост и флуентноста во читањето. Оттука и задачата на наставникот во развивање на лексичкиот фонд на учениците е значајна и одговорна. Споменавме неколку значајни аспекти на интегрирање на вокабуларот во наставата како

што се селектирањето, имплицитното и експлицитното поучување, а посебно се осврнавме и на презентирањето. Притоа, неопходно е да се нагласи дука тука не би требало да заврши и ангажманот на наставникот. Уште позначајно е наставникот да ги развива стратегиите на учење кај учениците, систематски, како експлицитно, така и имплицитно. Само така, учениците ќе може да се оспособат за самостојно автономно учење.

Користена литература

Кирилица

1. Николовска, А. (2006) *Усвојување на вокабуларот на англискиот како странски јазик во Р.Македонија со посебен осврт кон стратегиите за учење*. Докторска дисертација: Филолошки факултет „Блаже Конески“.

Латиница

1. Beck, I.L., McKeown M.G. and L. Kucan (2002). *Bringing Words to Life: Robust Vocabulary Instruction*. New York/London: The Guilford Press.
2. Carter, R. (1998). *Vocabulary: Applied Linguistic Perspectives*. London and New York: Routledge.
3. Gairns, R. and S. Redman. (1998). *Working With Words: A Guide to Teaching and Learning Vocabulary*. Cambridge: CUP.
4. Gass, S. and L. Selinker. (1994). *Second Language Acquisition: An Introductory Course*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
5. Harmer, J. (2001). *The Practice of English Language Teaching*. Third edition. Harlow: Longman.
6. Hatch E. and C. Brown. (2000). *Vocabulary, Semantics, and Language Education*. Cambridge: CUP.
7. McCarthy, M. (1996). *Vocabulary*. Oxford: OUP.
8. Schmitt, N. (2000). *Vocabulary in Language Teaching*. Cambridge: CUP.
9. Schmitt, N. and D. Schmitt. (1995). *Identifying and Assessing Vocabulary Learning Strategies*. *Thai TESOL Bulletin*, 5, 4, 27-33.
10. Sökmen, A.J. (1997). *Current Trends in Teaching Second Language Vocabulary*. In Schmitt, N. and M. McCarthy (eds.), *Vocabulary: Description, Acquisition and Pedagogy* (pp.237-257). Cambridge: CUP.
11. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Harlow: Longman.
12. Ur, P. (1996). *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. Cambridge: CUP.